

Качан К. Е. Современное украинское неоязычество.

В статье рассмотрен феномен неоязычества в Украине. Анализ данного явления позволяет понять его сущность в социокультурном процессе нашего государства.

Ключевые слова: неоязычество, родноверие.

Kachan K. Ye. Modern Ukrainian neo-paganism.

The article deals with the phenomenon of neo-paganism in Ukraine. The analysis of this phenomenon allows to understand its essence in the sociocultural process of our country.

Keywords: neo-paganism, rodnoverie (native faith).

Дубінін В. В.

ОНТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДАВНЬОІНДІЙСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ (ЗА «БХАГАВАД-ГІТОЮ» ТА «ШРИМАД-БХАГАВАТАМ»)

У статті розглянуто онтологічні аспекти давньоіндійської філософії; проаналізовано проблеми першооснов і рушійних сил розвитку всього суцього; увагу зосереджено на процесі подолання методологічних бар'єрів у розвитку давньоіндійської релігійно-філософської культури.

Ключові слова: онтологія, філософська онтологія, онтологічний вимір, монізм, дуалізм, деїзм, пантеїзм, плюралізм, індуїзм, матеріальний світ, духовний світ.

Крах раціоналізму і войовничого атеїзму в країнах Східної Європи та, зокрема, в СРСР наприкінці ХХ століття дозволив вільнолюбивим мислителям більш всебічно поглянути на діалектику всесвітньо-історичного процесу, звернути увагу на раціональні зерна в різноманітних філософських школах і течіях, в тому числі і в давньоіндійській філософії. Нас зацікавила давньоіндійська релігійно-філософська традиція, подібно до того, як альпіністів всього світу захоплюють Гімалаї своїми вершинами. Подібно Гімалаям, давньоіндійська релігійна філософія досягла таких сяючих вершин, до рівня яких ще не піднялась будь-яка філософська школа у світі. Це диво, звичайно, можна пояснити, хоча на істину в останній інстанції ніхто не має розраховувати. Тому мудрість народу Індії і його філософія в органічному поєднанні з давньоіндійською міфологією та релігією захоплюють мислителів всіх часів і народів. Спираючись на

першоджерела індійської релігійної філософії «Бхагавад-гіта» і «Шримад-Бхагаватам», спробуємо розглянути онтологічний вимір давньоіндійської релігійно-філософської традиції. Спочатку зупинимось на понятті «онтологічний вимір», складовими частинами якого є поняття «онтологія» і «вимір».

Термін онтологія має давньогрецьке походження і означає вчення про буття. В цьому значенні будь-яка наука несе в собі онтологічне навантаження. Механіка, фізика, хімія, біологія та інші науки так чи інакше торкаються проблем буття природи. Суспільствознавчі науки торкаються проблем буття суспільства, а духовні науки – духовного буття, яке уявляє собою комплекс інформації про духовні надбання минулих генерацій людей (наприклад, Платон, Конфуцій, Аристотель). Отже, існує буття природи, буття суспільства, та буття духовності. Всі ці складові частини буття вивчаються різноманітними науками. Чи вивчається буття на філософському рівні? Звичайно, вивчається. Та ще й як! Філософський аспект проблеми буття торкається першооснов існування всього сущого: і природи, і суспільства, і духовності. Із сказаного випливає висновок про те, що буття всього сущого вивчається всіма науками. Інакше кажучи, кожна наука має свій онтологічний аспект. Філософія також має свій аспект. Він полягає в тому, що філософи ставлять і розв'язують питання про першооснови, рушійні сили і найголовніші закони розвитку всього існуючого, тобто природи, суспільства і духовності у їх органічному поєднанні.

Поняття «вимір» означає в нашому випадку метод пізнання будь-яких предметів, явищ і процесів шляхом використання природного інструментарію. Вимір стосується пізнання довжини, ширини, товщини, глибини. Це поняття має природне походження і в більш абстрактному вигляді використовується також і в філософії. Цікаво, про які філософські грані «філософського виміру» можна говорити? Адже тут не спрацьовують технічні інструменти типу мікроскопу, телескопу і т. д. і т. п. Філософський інструментарій – це «абстрактне» і «конкретне», «частина» і «ціле», «одиничне», «особливе» і «загальне» і т. д. і т. п.

Власне, нас цікавить філософсько-онтологічний вимір давньоіндійської філософії. Це означає, що ми звертаємо увагу на те, як в давньоіндійській релігійно-філософській думці ставилось і вирішувалось питання щодо першооснов і рушійних сил розвитку всього сущого.

Мета цього дослідження полягає в тому, щоб показати, що давньоіндійська релігійна філософія досягла такого рівня розвитку на ранніх етапах становлення людства, який ще не в повному обсязі

духовно освоєно європейською раціональною традицією. До завдань нашого дослідження ми ще додамо спробу довести, що давньоіндійська релігійна філософія не вважала монізм чи дуалізм єдино правильним вирішенням питань стосовно першооснов розвитку всього існуючого.

В якості першооснови всього суцього в індуїзмі приймається Верховна Божественна Особа у, власне кажучи, моністичному розумінні історії. Але далі філософська думка йде до дуалізму, пантеїзму та плюралізму у розгляді сутності Верховної Божественної Особи. Діяльність її має плюралістичне забарвлення. Йдеться про те, що Вона має не одне і не два, а, принаймні, шістнадцять втілень. Точніше, коли розкривається процес творіння матеріального світу Господь розповсюджує Себе спочатку у вигляді вселенської форми і виявляє всі елементи матеріального творіння. Отже, спочатку були створені шістнадцять начал матеріальної діяльності. Це було зроблено з метою подальшого творення матеріального світу [2, 121].

Безпосереднім творцем матеріального світу виступає Пуруша-Вішну. Вважається, що всі планетні системи розповсюджуються на Його величезному тілі. Тут спостерігається пантеїстична концепція Світобудови. Говориться, що енергія Господа і Сам Господь одночасно відроджуються і не відроджуються. Відроджуються в тому значенні, що одвічна форма Господа існує до створення махатататви і Його форма енергії виключно духовна, тобто трансцендентна стосовно гун матеріальної природи.

Форма Пуруши має безліч матеріальних елементів живих організмів. Йдеться про безліч рук, ніг, очей, голів, ушей, очей і т. п. Це, власне кажучи, той природний матеріал, із якого Верховна Божественна Особа створює конкретні живі організми.

Друге проявлення Пуруши виявляється в тих джерелах і незнищенності семені різноманітних втілень Господа у Всесвіті. Із частин і дрібних елементів створюються різні живі істоти. Шрі Крішна перевтілюється в різноманітні живі істоти і з'являється там, де за провиню атеїстів, виникає безлад, хаос і виникає необхідність у захисті віруючих.

У Господа немає матеріальної форми. І Господь і живі істоти споконвіку мають духовні тіла [1, 151]. Сказане дозволяє думати, що є тіла двох типів: матеріальні і духовні. Прості тіла, можливо, це предмети, як кажуть, неживої природи. А духовні тіла – сповнені духу.

Бог – завжди трансцендентний. Він надчуттєвий і надрозумовий і не підлягає пізнанню. І ось тут виникає проблема, на яку поки що ми не знайшли задовільної відповіді. Відповіді на питання: яким чином

надчуттєве і надрозумове все ж таки сприймається людськими обмеженими почуттями та обмеженим розумом? Відповідь, швидше за все, полягає в тому, що надчуттєве й надрозумове є предметом віри. А віра, у свою чергу, класифікується на буденну, містичну (міфологічну чи релігійну) і наукову. Віра є сприйняття інформації не критично, без перевірки досвідом, беззастережно. Звичайно, що віра, яка ґрунтується на довірі, котується, вище будь-якої іншої віри (довіряй і перевіряй). Така віра, дійсно, свята, вона окрилює людину, підносить її до небес. Це дуже важливо в інтимних стосунках. Релігії всіх часів і народів будують на цьому принципі свої вчення, пропагують любов до ближнього, доводячи віруючим, що Верховна Божественна Особа є найближчою до живих істот і, особливо, людини. Тому людина має беззастережно любити Бога – Найвище Духовне Енергетичне Начало, Першооснову і Рушійну силу розвитку всього суцього.

Шрі Крішна є Творцем всього суцього, в тому числі й безлічі планет, сонячних систем, про які повідомляється в Шримад-Бхагаватам [2, 163]. Шрі Крішна є носієм безмежної енергії, яка підрозділяється на внутрішню і зовнішню, тобто матеріальну. Остання проявляється у матеріальних предметах, явищах і процесах [2, 164].

У контексті пантеїстичного розуміння світу розкривається в індуїзмі процес становлення Всесвіту.

Головним конструктором у Всесвіті вважається Брахма, як одна із іпостасей Шрі Крішни. Його вважають батьком всіх живих істот. Всесвіт нагадує лотос, всередині стебла якого розташовані планетні системи. Планети типу Земля знаходяться посередині. Над ними підносяться інші кращі планетні системи, найвеличніша із яких Брахмалока, або Сатлока. Під системою планет типу Земля розташовані сім планетних систем, населених асурами (злими демонами) і подібними до них матеріальними живими істотами.

Матеріальна природа дає початок численним системам Всесвіту. Матеріальна енергія створює всі видимі і невидимі Всесвіті і Господь знаходиться в кожному із них [2, 124].

Вішну – другий Пурушу – вологою свого поту створив воду. Потім із його пупа виріс Лотос, і на пелюстках якого народився Брахма – головний конструктор Всесвіту. Від Брахми має походження Шива.

В різні епохи з'являються різноманітні втілення Шрі Крішни і їм немає числа, хоча деякі із них виокремлюються особливо, наприклад, Маттейя, Курма, Варха, Рама, Вамана та інші, що свідчить про те, що індуїзм утримує в собі монізм, дуалізм, пантеїзм і плуралізм одночасно. Крішна є моністична фігура з зовнішнього боку, а із внутрішнього – Він плуралістичний у своїх проявах та втіленнях.

Варто в цьому зв'язку звернути увагу на те, що подібних позицій дотримувався Платон, – давньогрецький або як вважає проф. В. Бебик, скіфський, а, відповідно, давньоукраїнський мислитель. Платонівський онтологічний вимір Всесвіту полягав у тому, що його ключове поняття «ідея» означає, з одного боку, моністичне позначення першооснови всього сущого, а з іншого – плюралістичне бачення світу, оскільки «ідей» як першооснов існує безмежна кількість, оскільки кожна жива чи нежива істота має свою ідею. А це вже – плюралізм першооснов. У Платона спочатку існує ідеальне (духовне) начало, а потім шляхом втілення ідеальне породжує матеріальне. І тут має місце і матеріалістичний і ідеалістичний плюралізм.

Достовірно ми не знаємо запозичив чи ні Платон моністично-плюралістичну картину Всесвіту у індуїстів (швидше за все Платон знав основні положення індуїзму, оскільки подорожував сам і приймав подорожуючих з країн Далекого Сходу), але факт залишається фактом, що давньоіндійська філософія органічно поєднувала в собі відомі нам історичні форми філософії – монізм, дуалізм, деїзм, пантеїзм і плюралізм. У цьому її неперевершеність і привабливість для європейських філософів, які намагаються раціональними та ірраціональними формами, методами, шляхами, принципами та засобами збагнути трансцендентальний та трансцендентний потенціал давньоіндійської релігійної філософії.

Сонячне світло надходить від духовного сяяння Всевишнього Господа, який знаходиться в духовному небі [1, 686]. Просто, побуденному повідомляється, що зі сходу сонця розпочинається діяльність людей. Вони запалюють вогонь, щоб приготувати собі їжу, щоб запустити фабрики. Тому схід Сонця, вогонь, місячне сяйво надто сприятливі для живих істот. Без їх допомоги не може існувати жодна жива істота. Місячним світлом живляться овочі. Без милості Верховної Божественної Особи не може бути Сонця, Місяця, вогню, а без останніх не може бути життя.

Верховна Божественна Особа перебуває в кожній планеті. Завдяки Її енергії всі планети залишаються на орбіті. Шрі Крішна становиться Місяцем і цим самим дає життєві соки всім овочам [1, 687]. Його енергія підтримує кожну планету, ніби жменю пилу.

Шрі Крішна – вогонь, що знаходиться в серці кожного. Від нього існують пам'ять і забуття, знання [1, 688-689].

Живі істоти поділяються на два види: 1) підвладні помилкам, що живуть в матеріальному світі; 2) непогрішimi, тому мешкають в духовному безгрішному світі.

У матеріальному світі живі істоти переживають шість періодів: народження, зростання, існування в дорослому віці, розмноження, в'янення, зникнення [1, 692].

Природа взагалі, за Бхагавад-гітою, поділяється на матеріальну природу (літосферу, гідросферу, атмосферу, біосферу, соціосферу), духовну природу (сфера почуттів, розуму, волі) і прикордонну, що характеризується рисами і природної і духовної природи. Духовний світ – це світ віри [1, 729-730].

Їжа як субстанційний фактор розвитку живих істот поділяється на три типи залежно від трьох гун матеріальної природи [1, 734]. Їжа в гуні добродійства збільшує тривалість життя, очищає їх існування і дає силу, здоров'я, щастя та задоволення.

Таким чином, індуїстська релігійна філософія подарувала світу один із варіантів, уявленнє і вчень про походження, становлення та розвиток світу. При цьому відчувається, що картина ця не є завершеною. У ній ми бачимо лише зовнішній бік творення світу. Нам дають зрозуміти, що це лише крапелька тої інформації, яка в основі має трансцендентний характер. Тому абстрагуючись від конкретної (специфічно) релігійної оболонки, ми замислюємось все більше і більше над питанням про нескінченність космічного простору і про нові перспективи пізнання його особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Шри Шримад А. Ч.* Бхактиведанта Свами-Прабхупада. Бхагавад-гита как она есть. Издательство «Бхактиведанта Бук Траст», 1986. – 832 с.
2. *Шри Шримад А. Ч.* Бхактиведанта Свами Прабхупада. Шримад Бхагаватам. Часть первая. – Издательство «Бхактиведанта Бек Траст», 1990. – 549 с.

Дубинин В. В. Онтологическое измерение древнеиндийской философии (по «Бхагавад-гита» и «Шримад-Бхагаватам»).

В статье рассматриваются онтологические аспекты древнеиндийской философии, осуществляется анализ проблемы первоосновы и движущих сил развития всего сущего, обращается внимание на процесс преодоления методологических барьеров в развитии древнеиндийской религиозно-философской культуры.

Ключевые слова: онтология, философская онтология, онтологическое измерение, монизм, дуализм, деизм, пантеизм, плюрализм, индуизм, материальный мир, духовный мир.

Dubin V. V. Ontological dimension of the ancient Indian religious philosophy (after «Bhagavad Gita» and «Srimad-Bhagavatam»).

The article deals with the ontological aspects of the ancient Indian philosophy; the problem of the fundamental principle and driving forces of everything are analyzed; the process of overcoming the methodological barriers to the development of the ancient Indian religious and philosophical culture is analyzed.

Keywords: ontology, philosophical ontology, ontological dimension, monism, dualism, deism, pantheism, pluralism, Hinduism, the material world, the spiritual world.